

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Анотація. Розглянуто сутність бухгалтерського обліку неприбуткових організацій. Виділено основні особливості бухгалтерського обліку неприбуткових організацій в Україні та проблеми, з якими стикаються неприбуткові організації у процесі своєї діяльності.

Аннотация. Рассмотрена сущность бухгалтерского учета неприбыльных организаций. Выделены основные особенности бухгалтерского учета неприбыльных организаций и проблемы, с которыми сталкиваются неприбыльные организации в процессе своей деятельности.

Annotation. The nature of the accounting of non-profit organizations is examined. The principal features in the accounting of non-profit organizations and issues that non-profit organizations face in their daily-basic activities are identified.

Ключові слова: неприбуткова організація, облік доходів, цільове фінансування, нормативно-правове регулювання, методологія бухгалтерського обліку.

Останнім часом стрімко зростає кількість неприбуткових організацій – благодійних фондів та організацій, кредитних спілок; молодіжних, дитячих, ветеранських, релігійних організацій та житлово-будівельних кооперативів, що утримуються лише за рахунок внесків засновників та не здійснюють підприємницької діяльності тощо.

Неприбуткові організації задовольняють різнопланові соціальні потреби громадян та сприяють розвитку суспільних благ, функціонуючи у соціальній сфері, для фінансування якої у держави завжди не вистачає коштів у державному бюджеті.

У законодавчій базі України є безліч законодавчих актів, які регламентують діяльність неприбуткових організацій, але у той же час нормативно-правові акти побудови обліку неприбуткових організацій, які б ураховували особливості їх діяльності відсутні, що зумовлює доцільність проведення дослідження за цією темою, розглядаючи актуальні проблеми з якими стикаються неприбуткові організації.

Особливість сутності неприбуткових організацій вимагає відповідної адаптації нормативної бази побудови їх обліку. Наразі одне з провідних місць у наукових працях українських вчених, серед яких Бондар М. І., Бутинець Ф. Ф., Задорожний З. В., Кузьмінський Ю. А., Ловінська Л. Г., Пархоменко В. Н., Петрук О. М., Сопко В. В., займає вивчення проблем регулювання бухгалтерського обліку. Деякі ґрунтовні напрацювання щодо бухгалтерського обліку житлово-комунального господарства присвятили українські вчені Полуянов В. П., Гура Н. О., Лисенко Н. М., Погорелова В. В., Чиж В. І. та Семчук Г. М., а особливостям обліку та організації бухгалтерського обліку в бюджетних неприбуткових установах були присвячені праці Ткаченко І. Т., Левицької С. О. та Свірко С. В. Але саме комплексне дослідження особливостей організації та методології бухгалтерського обліку неприбуткових організацій не проводилось, що робить їх проведення актуальним і доцільним.

Метою даної роботи є визначення проблем класифікації та особливостей організації обліку доходів та витрат неприбуткових організацій задля того, щоб визначити шляхи вдосконалення їх обліку та регламентації їх діяльності. Предмет дослідження: діяльність неприбуткових організацій. Об'єкт дослідження: процес організації обліку неприбуткових організацій.

Неприбуткова організація – це самостійний господарюючий суб'єкт, який має права юридичної особи та здійснює діяльність, передбачену статутними документами, має самостійний баланс, поточні рахунки в установах банків, печатку.

Згідно з положенням про реєстр неприбуткових установ та організацій неприбуткові організації поділяються на: органи державної влади та місцевого самоврядування; благодійні фонди (організації), громадські організації, творчі спілки, політичні партії, пенсійні фонди, кредитні спілки, релігійні організації, науково-дослідні установи та вищі навчальні заклади III – IV рівнів акредитації, яким надається підтримка держави, житлово-будівельні кооперативи, об'єднання співвласників багатоквартирних будинків, профспілкові організації та інші юридичні особи, діяльність яких не передбачає одержання прибутку [1].

В українському законодавстві бюджетні та громадські організації віднесені до однієї статті закону як неприбуткові, оскільки і ті й інші не мають прибутку. Але економічна сутність цих організацій зовсім різна. Бюджетні неприбуткові організації створюються за рішенням нормативних актів публічної влади та гарантовано фінансуються за рахунок бюджетних коштів, у той час як громадські недержавні організації створюються на засадах добровільності та є юридичними особами, які підпорядковуються законодавству приватного права. Тому доцільним є виділяти з метою державного регулювання такі види неприбуткових організацій: неприбуткові організації публічного права та неприбуткові організації приватного права. Ще одним проблемним аспектом класифікації неприбуткових організацій є те, що за Класифікатором видів економічної діяльності неприбуткові організації віднесені до різних секцій [2].

Наслідком цього є складність в отриманні статистичної інформації щодо діяльності таких організацій.

Кожна неприбуткова організація повинна сформулювати облікову політику. В обліковій політиці мають бути відображені всі принципові питання організації бухгалтерського обліку. Необхідно визначити оцінку вибуття запасів, яка буде застосовуватися, метод амортизації основних засобів, визначити величину вартісного критерію віднесення матеріального активу до малоцінних необоротних активів, методи нарахування амортизації та терміни використання нематеріальних активів, порядок формування резервів для забезпечення майбутніх витрат і платежів, розробити правила документообігу і технології обробки облікової інформації, додаткової системи рахунків і реєстрів аналітичного обліку.

Діяльність таких організацій не може бути підприємницькою, тобто здійснюватися для отримання прибутку, хоча такі організації можуть бути платниками податку на прибуток. Законодавчо регламентуються види доходів, які звільняються від оподаткування, зокрема: надходження цільового характеру; внески засновників; безкоштовне отримання товарно-матеріальних цінностей і коштів від фізичних та юридичних осіб; надходження від здійснення операцій, передбачених установчими документами; доходи від здійснення операцій з цінними паперами, депозитними вкладками та інші пасивні доходи. Найбільшою питомою часткою в доходах неприбуткової організації є цільове фінансування, яке обліковується на рахунку 48 [3]. Ураховуючи, що неприбуткова організація може отримувати цільове фінансування на реалізацію конкретних статутних програм, а також просто на забезпечення статутної діяльності, варто деталізувати облік коштів на рахунку цільового фінансування.

Основні питання бухгалтерського обліку в неприбуткових організаціях стосуються джерел надходження коштів, їх обліку та використання. Бухгалтерський облік неприбуткових організацій має такі особливості: такі організації для обліку витрат можуть використовувати тільки рахунки класу 8, не застосовуючи рахунки 9 класу; надходження коштів у вигляді благодійних внесків відображається за кредитом рахунку 48 "Цільове фінансування і цільові надходження".

Цільове фінансування не визнається доходом доти, поки не існує підтвердження того, що воно буде отримане та підприємство виконає умови щодо такого фінансування. Отримане цільове фінансування визнається доходами протягом тих періодів, в яких було понесено витрати, пов'язані з виконанням умов такого фінансування. Цільове фінансування капітальних інвестицій визнається доходом протягом періоду корисного використання відповідних об'єктів інвестування (основних засобів, нематеріальних активів тощо) пропорційно сумі нарахованої амортизації цих об'єктів. Цільове фінансування, отримане як компенсація витрат (або збитків), яких вже зазнала організація, або з метою негайної фінансової її підтримки без майбутніх пов'язаних з цим витрат, визнається доходом того періоду, в якому утворилась дебіторська заборгованість, пов'язана з цим фінансуванням.

Нецільове фінансування – це грошові кошти, які неприбуткові організації отримують без цільового призначення, тобто без конкретно встановлених умов їх витрачання [4]. Їх відображають як безповоротно отримані грошові кошти чи матеріальні цінності у загальному порядку.

Пасивні доходи – це грошові кошти, отримані неприбутковими організаціями у вигляді відсотків, дивідендів, страхових виплат, відшкодування, роялті. Правила відображення таких доходів визначені п. 20 П(С)БО 15: відсотки визнаються доходами у тих звітних періодах, до яких вони відносяться, виходячи з бази їх нарахування і строку використання відповідних активів; роялті фіксують у доходах за принципом нарахувань згідно з економічним змістом відповідної угоди; дивіденди відображають у доходах у періоді прийняття рішення про їх виплату; суми страхових виплат відображають в інших доходах при визнанні страховою компанією сум відшкодування. Таким чином, якщо отримані неприбутковою організацією доходи не є цільовими, їх відображають у бухгалтерському обліку з використанням відповідних рахунків класу 7 "Доходи і результати діяльності" і визнають доходами в поточному періоді (рахунок 48 не застосовується).

Неприбуткові організації можуть отримувати доходи і з інших джерел. Зокрема, від продажу товарів, послуг, які відображають ідеї, для захисту яких такі організації були створені, від здавання в оренду тимчасово вільних приміщень, від продажу залишків запасів чи основних засобів [5].

Вагома соціальна значущість неприбуткових організацій, недостатня увага науковців до особливостей їх обліку, відсутність нормативних актів з бухгалтерського обліку, які враховують особливості їх діяльності зумовлюють необхідність вдосконалення методологічного, методичного та організаційного забезпечення обліку неприбуткових організацій.

Оцінка змісту П(С)БО дає можливість зробити висновок про їх орієнтацію на підприємства, які здійснюють діяльність, спрямовану на отримання прибутку. Навіть якщо неприбуткові організації здійснюють підприємницьку діяльність, то отриманий прибуток вони повинні спрямовувати виключно на виконання основних завдань своєї діяльності.

Основоположні поняття бухгалтерського обліку та фінансової звітності за визначенням П(С)БУ такі, як: активи, зобов'язання, власний капітал, витрати, доходи ґрунтуються на визначенні економічних вигод. Але діяльність неприбуткових організацій не є спрямованою на отримання економічних вигод. Означені аспекти викликають на практиці проблеми з визнанням активів, зобов'язань, власного капіталу та відображення їх в обліку та фінансової звітності.

Таким чином, ведення та організація обліку та складання звітності неприбуткових організацій в Україні вимагають подальшого дослідження та розробки теоретичного забезпечення методології бухгалтерського обліку неприбуткових організацій з урахуванням особливостей їх діяльності. Відповідно потребують додаткового теоретичного осмислення організаційні аспекти обліку неприбуткових організацій як на мікрорівні, так і на макрорівні.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Положення про реєстр неприбуткових установ та організацій, затвердженого Наказом від 24.01.2011 р. № 37 Види неприбуткових організацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua. 2. Класифікатор видів економічної діяльності, затверджений наказом Держспоживстандарту України від 11.10.2010 р. № 457 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>. 3. Особливості обліку в неприбуткових організаціях [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://finsprav.blogspot.com/2013/03/blog-post_6277.html. 4. Неприбуткові організації. Особливості бухгалтерського обліку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://devisu.ua/ru/accounting/otdelnye-vidy/2855-2012-07-31-06-17-58>.